

צרתה, מדובר **שהכיר בה** האח המת שהיא איילונית, וחלו קידושיה, ובשעת מותו היא ערות אשת אח, ופוטרת צרתה.

כאן, משנתנו, מדברת בכגון **שלא הכיר בה** שהיא איילונית, והיה מקחו מקח טעות, ולא תפסו בה קידושי האח שמת, ולכן אין צרתה צרת ערוה.

דיקא נמי, יש גם לדייק מלשון משנתנו, שמדובר בה באיילונית שהיו קידושיה מקח טעות, **דקתני ש"נמצאו"** איילונית, ומשמע שלאחר נישואיה התגלה שהיא איילונית. ורק לכן מותרת צרת האיילונית.

ולא קתני ש"היו איילונית", והכיר בה בשעת קידושין, שאז היה משמע מכאן שצרת איילונית מותרת.

ומסקינן: **שמע מינה**.

אמר רבא: הלכתא: צרת איילונית מותרת. יב-ב

ואפילו הכיר בה שהיא איילונית לפני נישואיה, ולא היה זה מקח טעות, אלא היתה נשואה לו מן התורה.

ועל אף שהאיילונית אסורה בערות אשת אח שאין לה היתר, אין צרתה נאסרת מצד היותה "צרת ערות אשת אח". לפי שאין איסור הערוה של אשת אח מונע מהאיילונית את היבום, אלא היותה איילונית שאינה יולדת מונע אותה.

וכיון שאין ערות אשת אח מונעת את היבום שלה, אין הערוה הזאת אוסרת את צרתה.

ואפילו צרת בתו איילונית, גם היא מותרת.

כי היות והאיילונית אינה בפרשת יבום,

ודוחה הגמרא: **לא**. כוונת רב יוסף היתה **למעוטי צרת איילונית**, ולומר **דאסירא!**

ומאי "זו היא"?

זו היא, שיש עליה זיקת שני יבמין, **דאיסור נפילה**, משני האחים, **גרם לה** שאינה מתייבמת — **צרתה בעיא חליצה**.

אבל **איילונית** — **אפילו חליצה לא בעיא** צרתה.

מאי טעמא?

הא, צרת איילונית **מדאורייתא** אינה מתייבמת משום שהיא צרת ערות אשת אח, והפטור שלה מהייבום מן התורה פוטר אותה גם מן החליצה.

אבל **הא**, "זיקת שני יבמים", אינה אלא מיגבלה **דרבנן**, שהרי מאמר קונה רק מדרבנן, ואיסור האשת אח הוא רק מדרבנן, ולכן היא וצרתה חייבות חליצה.

ומקשה הגמרא ממשנתנו על רב אסי:

תנן: וכולן — כל חמש עשרה הנשים, האסורות משום ערוה, ופוטרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום —

אם מתו הנשים האסורות לפני שמת האת, **או מיאנו בו**, או נתגרשו ממנו, או שנמצאו שהן **איילוניות** — **צרותיהן מותרות!**

והניחה הגמרא שהיא נמצאה איילונית לפני קידושיה, ומוכח שצרת איילונית מותרת.

ומשנינן: **לא קשיא:**

כאן, מה שאמר רב אסי שאיילונית פוטרת

[ויש לשים לב, שלא אמר רבי יוחנן "צרת בתו איילונית, מותרת"!]

תני רב ביבי קמיה דרב נחמן:

שליש נשים מותר להן שתהיינה משמשות **במוך**, שמניחות את המוך בפתח הרחם שלהן, שיהיה מונח באותו מקום בשעת תשמיש, כדי למנוע את הריון, ואלו הן: (1)

קטנה, מעוברת, ומניקה.

קטנה — **שמא תתעבר, ושמא תמות** כתוצאה מהתעברותה, כיון שהיא קטנה ואינה יכולה לעמוד במעמסת ההריון.

מעוברת — **שמא תתעבר** בעיבור של וּלד נוסף, ואז **תעשה את עוברת "סנדל"**, שיימעך ולדה כסנדל. כי על ידי הדוחק של העובר הנוסף, דוחק עובר אחד את חברו, וייצא שטוח, בלי צורת פנים.

מניקה — **שמא תגמול בנה**, שלא תוכל להניקו משתתעבר, וימות התינוק שלה.

מחמת שאינה יולדת, נחשבת צרתה כצרת ערוה שלא במקום מצות יבום, ולפיכך אינה נאסרת.

ומקשינן על רבא: **ואלא הא דקתני במשנתנו** **שצרת איילונית מותרת** כאשר "**נמצאו**" העריות איילוניות. ומלשון זה משמע כי רק מחמת מקח הטעות ["שנמצאו"] הן מותרות, ותיקשי:

הרי לדברי רבא, אפילו אם לא היה בהן מקח טעות, צרותיהן מותרות! ?

ומשנינן: **תני במשנתנו במקום "נמצאו** **איילוניות"** — **שהיו איילוניות!** שגם אם לא היה בהן מקח טעות, צרותיהן מותרות.

כי אתא, כאשר בא רבין מארץ ישראל **לבבל, אמר בשם רבי יוחנן:**

אחת צרת הממאנת ביבם, ואחת צרת איילונית, ואחת צרת מהזר גרושתו **משנישאת — כולן מותרות!**

1. שלש נשים משמשות במוך.

איסור השחתת זרע הוא בשני ענינים. האחד, בהוצאתו מן הגוף שלא בדרך תשמיש.

והשני, בהשחתת הזרע לאחר שיצא מן הגוף. מקור האיסור להשחתת זרע הוא ב"לא תנאף", ודרשינן: לא יהיה בך "ניאוף"!

ודבר זה של השחתת זרע, גם הוא נכלל ב"ניאוף" [נדה יג ב]. והסמ"ק בסימן רצ"ב מנה איסור זה בכלל מנין מצוות לא תעשה.

הוצאת זרע לבטלה היא עוון חמור מכל עבירות שבתורה [שו"ע אבן העזר סימן כג סעיף ג, על פי הזוהר בפרשת וישב ובפרשת ויחי], והעושה כן, הרי הוא כאילו שופך דמים, והורג את הנפש [עיין רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק

כ"א הלכה י"ח, ובשולחן ערוך שם].

וחייב המשחית את זרעו מיתה בידי שמים [נדה יג א], וזה היה עוון ער ואונן, שהמיתם הקב"ה על עוון זה.

והענין השני שנאסר בו השחתת זרע הוא בדרך תשמיש, אלא שמשחית את זרעו. ובכך דנה סוגייתנו, ונחלקו הראשונים בביאור הענין.

לפי רש"י לא נחלקו רבי מאיר וחכמים שנתנית המוך לפני תשמיש נחשבת כהשחתת זרע, שנחשב כמשחית זרעו על הארץ, לפי שאינה יכולה להתעבר, ואין זו ביאה כדרך כל הארץ [אך אין זה אוסר לבוא על אשה שאינה ראויה להוליד].

ואיזו היא "קטנה", שעיבורה הוא סכנה לה? מכת י"א שנה ויום אחד, עד י"ב שנה ויום אחד.

אבל פחות מכאן, מי"א שנה, ודאי לא תתעבר.

ויתר על כן, יותר מי"ב שנה, אין סכנה בעיבורה.

ולכן, אז היא משמשת כדרכה והולכת, בלי מוך.

לפי שבמקום שאינו סכנה, אסורה לשמש במוך, משום איסור השחתת זרע.

דברי רבי מאיר.

וחכמים אומרים: אחת זו ואחת זו, כל שלשת הנשים שהתיר רבי מאיר, אסורות הן לשמש במוך.

אלא, משמשת כדרכה, בלא מוך, והולכת, ומן השמים ירחמו עליה.

משום שנאמר [תהלים קטז]: "שומר פתאים ה'".

ומדייקת הגמרא: מדקאמר בקטנה "שמא תתעבר, ושמא תמות".

ולא אמר "שמא תתעבר, ותמות", בודאות.

מכלל זה אתה למד, דאיכא קטנה דמיעברא מתחת לגיל י"ב, ולא מתה מעיבורה.

ואם כן, מצינו "חמותו" שתהא ממאנת.

כגון קטנה שהתעברה והולידה בת בקטנותה.

וקידש אח אחד את הקטנה הזאת, על ידי קידושי דרבנן, שקיבל בה קידושין מאמה ומאחיה.

וכא האח השני [שעתה הוא היבם], וקידש את בתה הנולדת.

ואחר כך מת האח הראשון, ונופלת לפני אחיו אם אשתו [חמותו].

ונמצא, שיש לו חמות קטנה, הנשואה בנשואין דרבנן, ויכולה עדיין למאן.

ואילו אנן תנן במשנתנו: אי אתה יכול לומר

כיון שמשחיתה בכך האשה את זרעו של הבעל. ויש ראשונים הסוברים, שלפני תשמיש אסור לדברי הכל ליתן מוך, ואפילו לרבי מאיר, שהרי הוא משחית זרעו שלא בדרך תשמיש של כל הארץ. ורק לאחר תשמיש נחלקו רבי מאיר וחכמים.

ומחלוקתם היא, האם חייבת ליתן שם מוך ולשאוב את הזרע כדי שלא תתעבר ותמות, או שיכולה להמנע מכך [תוס', וכן סובר רע"א בתשובה ע"א].

ולא נחלקו רבי מאיר וחכמים אלא אם התירו לעבור על איסור השחתת זרע מפני הסכנה, שמא תתעבר ותמות, או מחמת שיפגע עובר, או וולדה הקודם.

ולפי זה, יש ראשונים הסוברים שמותר לשאוב את הזרע אחר תשמיש, לפי שאין איסור בהשחתת זרע אלא כשמוציאו מן הגוף למקום שאינו ראוי לעיבור על ידי סתימת המוך [תוס' הרא"ש].

אך הריטב"א כתב, שלפי רש"י אסור גם לאחר תשמיש לשאוב את הזרע באמצעות מוך,

בר שמואל] את אי האפשרות למאן מחמת הלידה, ולא תלה זאת מחמת שאם היא ילדה בנים הרי היא כבר גדולה, מוכח שהיא עדיין קטנה, ובכל זאת היא יכולה להוליד, ותהיה חמותו קטנה.

אלא, שאינה יכולה למאן, משום שקטנה שילדה אינה יכולה למאן, מאחר שילדה.

ואם כן, תיקשי לרבה בר ליואי, שאמר גבול יש לה, ולפני גדלותה היא אינה יכולה להוליד, כי אם היא תתעבר בקטנותה היא ודאי תמות!?

ומשנינן: **אלא, לעולם** אכן יש לשנות בכרייתא ששנה רב ביבי קמיה דרב נחמן: קטנה משמשת במוך, **כי שמוא תתעבר, ושמוא תמות.**

אך תיתכן אפשרות שקטנה תתעבר, ותוליד.

ואלא קשיא חך ששנה רבה בר ליואי, שאינה יכולה להוליד בקטנותה!

ומשנינן: כיון שילדה — שוב אין היא קטנה, אלא גדולה. כי:

אמר רב ספרא: בנים — הרי הם כסימנים, שלידת הבנים נחשבת כמו הבאת שתי שערות לסימן על גדלות.⁽²⁾

בחמותו, ואם חמותו, ואם המיו, ש"נמצאו אילונית" או ש"מיואנו"!

ומשנינן: **אימא:** שלש נשים משמשות במוך, קטנה **שמוא תתעבר**, ואז ודאי תמות.

דאמר רבה בר ליואי: גבול יש לה לקטנה לענין התעברותה:

קודם הזמן הזה, לפני היותה בת י"א שנה ויום אחד — **אינה מתעברת כל עיקר.**

תוך הזמן הזה, בין י"א שנה ויום אחד לי"ב שנה ויום אחד, יכולה היא להתעבר, אך לא ללדת ולד חי, כי אם היא מתעברת — היא מתה, ועוברת מתה.

לאחר זמן הזה — היא חיה ועוברת חי.

ולכן, אין מציאות של חמותו קטנה, וממילא אין אפשרות שחמותו תמאן.

ומקשינן: **איני!**

והא תני רבה בר שמואל: אי אתה יכול לומר בחמותו ואם חמותו ואם המיו שנמצאו אילונית או שמיואנו — היות שכבר ילדו! ואין מיואן אחר לידה.

ומכך שתלה התנא [בכרייתא שהביא רבה

וביאר הגר"ח מחלוקתם, שהיא תלויה בהגדרת פרק הזמן של י"ב שנה ויום אחד: האם הוא זמן גדלות, אלא שצריך להצטרף לו גם הבאת סימנים או לידת בנים. אך לפני זה היא קטנה, גם אם תביא סימנים או תוליד בנים, או שאין זה זמן גדלות, כי הגדלות אינה תלויה בזמן אלא רק בסימנים או בלידת בנים. אלא שאם הביאה סימנים לפני היותה בת שתיים

2. נחלקו רבותינו הראשונים, האם זה שבנים הרי הם כסימנים, משמעות הדבר היא שבלידת בנים נעשית הקטנה לגדולה גם לפני שמלאו לה שתיים עשרה שנה ויום אחד [כן דעת תוס' כאן], או שהבנים הם במקום הבאת שתי שערות, ובתנאי שימלאו לה שתיים עשרה שנה ויום אחד [דעת הרמב"ם בפרק ב' מהלכות אישות הלכה ט].

הילכך, משילדה בן אינה יכולה עוד למאן, אפילו היא קטנה.

ואית דאמרי: בנים — עדיפי מסימנים.

למאי נפקא מינה בעדיפות הזאת?

דאפילו לרבי יהודה, דאמר: קטנה שהביאה שתי שערות, הרי היא יכולה עדיין למאן, עד שירבה השיער השחור שמעל מקום הערוה, שתהיינה שם הרבה שערות.

בכל זאת, בלידת **בנים** — מודה הוא ששוב אינה ממאנת.

ורב זביד אמר: אין לידת בנים אפשרית בלא הבאת סימנים!

והיינו, שהבאת הסימנים של שתי שערות בשנה הי"ב, גם לפני שמלאו לה שתיים עשרה שנים ויום אחד, נחשבת לסימני גדלות לפי רב זביד. וכל היולדת בתוך שנת הי"ב, חזקה עליה שכבר הביאה שתי שערות, והרי היא נחשבת גדולה, ולפיכך אינה יכולה עוד למאן.

ופרכינן: **זנבדוק עתה אם יש בה את הסימנים של שתי שערות, ולמה לנו להסתמך על החזקה שכל היולדת הביאה סימנים!?**

ומשנינן: אפילו אם נבדקנה עתה ונמצא שאין בה סימנים, **חיישינן שמא כבר היו בה סימנים, ונשרו לאחר מכן, ולכן עתה אין רואים אותם.**

ומסתמכים אנו על כך שכל היולדת בנים, חזקתה שכבר הביאה סימנים, ולכן אין טעם לבדוק את סימניה, שהרי גם אם לא נמצאם, נחשיבה לגדולה, מכח החזקה הזאת, ושוב אינה יכולה למאן.

ופרכינן: הרי נחלקו בדבר במסכת נדה [מו א] אם בדקנוה כשמלאו לה י"ב שנה ויום אחד, ולא נמצאו בה סימנים, האם חיישינן שמא היו בה סימנים, ונשרו או לא. ואם כן:

הניחא למאן דאמר שאפילו בדקנוה ולא מצאנו לה סימנים, "חוששינן שמא היו לה סימנים, ונשרו", שפיר אמרינן שכל היולדת חזקתה שהביאה סימנים, וגם אם נבדקנה ונמצא שאין לה סימנים, חיישינן שמא היו לה סימנים, ונשרו.

אלא למאן דאמר אם לא מצאו בה סימנים, אין חוששינן שמא היו ונשרו — מאי איכא למימר? מדוע לא נבדקנה עתה אם יש לה סימנים?

ומשנינן: **אפילו למאן דאמר "אין חוששינן" — משום צער לידה כן חיישינן, כי שמא היו בה סימנים, ונשרו מחמת צער הלידה.**

שנינו במשנה: **כיצד פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן.**

והוינן בה: **מנחני מילי שגם צרת "צרת ערוה" אסורה?**

אמר רב יהודה, דאמר קרא: [ויקרא יח] "ואשה אל אחותה לא תקח — לצרור".

היה הכתוב יכול לומר "לצור", ואמר "לצורר" — **התורה ריבתה צרות הרבה.**

ואילו **רב אשי אמר: צרת "צרת ערוה", סברא היא שתהיה אסורה, ואין צורך ללמוד זאת מכתוב מיוחד.**

כי צרה של ערוה, מאי טעמא אסירא?

היות ד"במקום ערוה" קיימא.